

**GEBIEDEN
ENERGIE
NEUTRAAL**

De wijk- en stakeholderbenadering

De energie van....

De wijk- en stakeholderbenadering: samen in beweging

Gebieden Energie Neutraal (GEN) levert een praktische aanpak om energieneutraliteit van een gebied te bereiken. Essentieel voor de aanpak van GEN is de wijk- en stakeholderbenadering, die draait op de energie van de gebruikers van het gebied zelf. Welke route en stappen richting energieneutraal ook worden gekozen, elke route staat of valt met participatie van de gebruikers van het gebied (zoals bewoners, bedrijven, winkels, woningbouwcorporaties, maatschappelijke organisaties, investeerders, overheden). De participatie van al deze mensen en organisaties samen is één van de belangrijkste voorwaarden om een energieneutraal gebied waar te kunnen maken.

Naast een collectief perspectief op een gebied of wijk als geheel, is het belangrijk om de gebruikers ook individueel te benaderen en te betrekken. Individuele stakeholders zullen uiteindelijk alleen in beweging komen, als er een individueel voordeel is en elke stakeholder weet wat er moet gebeuren.

In deze brochure is de wijk- en stakeholderbenadering toegelicht voor initiatiefnemers met organisatiekracht die in een gebied, wijk of buurt, bestaande bouw of nieuwbouw, aan de slag willen gaan. De aanpak en de bijbehorende oplossingen zijn toepasbaar dan wel kopieerbaar in tal van gebieden. Het is een aanpak om ervoor te zorgen, dat mensen en organisaties in beweging komen om hun wens, een energieneutraal gebied, te verwezenlijken.

De wijk- en stakeholderbenadering omvat:

- De start met voorwaarden om in beweging te komen;
- Doorlopende activiteiten, waar gedurende het hele traject aan gewerkt wordt;
- Bouwstenen die samen met de activiteiten, soms opvolgend, dan weer parallel, leiden tot een wijk- en stakeholderbenadering.

De molen is een weergave van de opzet van de wijk- en stakeholderbenadering die in deze brochure verder is beschreven. Van onder naar boven is verbeeld:

- De stakeholders, zowel binnen de wijk als daarbuiten die de beweging van onderop in gang zetten;
- De start van de beweging met de voorwaarden om in beweging te komen;
- De mast, die de bouwstenen bevat van de wijk- en stakeholderbenadering, die de beweging laat groeien;
- De wieken, die gedurende het hele traject blijven draaien en die zorgen voor een continue beweging van het gebied. Dit is de motor waarop de benadering draait samen met de energieregisseur als sleutelfiguur en aanjager.

Nieuwbouw en bestaande bouw

GEN heeft zowel gewerkt aan een energieneutraal nieuwbouwwgebied (Nieuw Valkenburg bij Katwijk) als aan bestaande wijken (Kerschoten in Apeldoorn en Rubroek in Rotterdam). Er is een verschil in dynamiek en fasering tussen bestaande bouw en nieuwbouw. Toch is de essentie van de wijk- en stakeholderbenadering hetzelfde. Alle stakeholders die een bijdrage kunnen leveren worden samengebracht in initiatieven en projecten. Samen vormen zij een collectieve beweging. Stakeholders, initiatieven en projecten versterken elkaar en zo komen nieuwe samenwerkingen tot stand en krijgen mensen nieuwe energie. Deze brochure richt zich in de tekst vooral op de uitwerking van deze strategie in de bestaande bouw. Voor nieuwbouw is het grote verschil dat in het begin geen bewoners/gebruikers in het gebied aanwezig zijn. Toch bestaan er ook rondom nieuwbouwwgebieden kansen om stakeholders te betrekken en projecten te ontwikkelen, bijvoorbeeld met aanliggende gemeenten, bedrijventerreinen, waterbeheerders etc. Omwonenden en potentiële nieuwe eigenaren worden vroegtijdig meegenomen in het ontwikkelen van deellocaties en kunnen vanaf het begin 'delen' in de voordelen van een energieneutraal gebied, bijvoorbeeld door middel van participatie in windmolens of een zonnepark. Zo komen alle elementen die verder in deze brochure zijn beschreven ook terug bij de ontwikkeling van nieuwbouwwgebieden.

Start van de beweging

Hoewel er op veel plekken individuele initiatieven ondernomen worden rondom duurzame energie, betekent dat nog niet dat er een gezamenlijke beweging op gang komt naar een energieneutraal gebied. Gebiedsontwikkeling begint echter niet bij nul. Er zijn vaak al initiatiefnemers bezig die op individuele schaal of collectief stappen ondernemen. In de praktijk blijkt dat een wijk- of gebiedsgerichte aanpak vooral succesvol van start gaat, als er:

- Al een **vonk** aanwezig is: er komen al energie en **initiatieven** van **stakeholders** uit en om het gebied. Ze brengen ze zelf verder of in nauwe samenwerking met stakeholders buiten het gebied zoals marktpartijen, investeerders, overheden of samenwerkingsverbanden.
- **Initiatiefnemers met organisatiekracht** zijn: bij voorkeur invloedrijke partij(en) of person(en) die bij het gehele proces betrokken blijven. Bijvoorbeeld een relevante organisatie met kopstuk: een bewonerscollectief of wijkraad, burgemeester, dijkgraaf, wethouder, gemeenteraad, directeur woningbouwcorporatie of de oprichter van een lokale energiecoöperatie.
- Een **centrale ontmoetings- of synergieplek** is in het gebied zoals een wijkcentrum, een school of een buurt-huis. In de praktijk is gebleken dat een fysieke ontmoetingsplek essentieel is voor het creëren van synergie. Dit is een plek waar mensen uit het gebied elkaar al op een natuurlijke manier ontmoeten, informatie delen en met elkaar initiatieven ondernemen.

De beweging geeft energie

Gedurende het hele proces is het van belang de wieken van de molen te laten draaien. Dit wil zeggen, te werken aan communiceren en vergroten van bewustwording, successen te vieren, verwachtingen te sturen en de voortgang te monitoren. De aandacht van de initiatiefnemers moet hier continue op gericht zijn. Voorbeelden van de activiteiten en tools die hierbij horen, staan in de kaartenwaaier behorend bij deze brochure.

Bewust worden

Werken aan bewustwording

Gebruikers van het gebied bewust maken van het energievraagstuk is wezenlijk voor hun deelname aan het energieneutraal maken van hun gebied. Bij bewustwording gaat het enerzijds om het besef van de energieproblematiek, waaronder de stijgende energielasten, uitstoot van CO2 en klimaatverandering. Maar ook om besef van de koppeling tussen energie en comfort van de woning en de koppeling tussen energieneutraliteit en een schonere leefomgeving. Ook is het van belang stakeholders te laten zien dat ze de oplossing deels in eigen hand hebben. Voor bewustwording van de eigen kansen en verantwoordelijkheid, helpt het om mensen deskundiger te maken met bijvoorbeeld kennislezingen of huiskamerworkshops over energie. Hierdoor kunnen stakeholders zelf, op een zeker moment in beweging komen en actie ondernemen.

Voor de initiatiefnemers is het belangrijk om de activiteiten die zijn gericht op bewustwording te laten aansluiten bij natuurlijke momenten in de wijk. Zoals een jaarvergadering van de wijkraad of van een gezelligheidsvereniging, een evenement van de winkeliersvereniging of een projectweek van een school. Ook corporaties, bedrijven, de gemeente en andere professionele stakeholders kunnen zulke natuurlijke momenten benutten. Ook zij hebben hun jaar- en ledenvergaderingen of houden speciale themabijeenkomsten.

Communicatie draagt bij aan bewustwording

Communiceren over het energievraagstuk en over de ambitie van een energieneutraal gebied is belangrijk om de bewustwording in een gebied te vergroten. Communicatiedoelstellingen worden altijd beschreven in termen van kennis, houding en gedrag. Wat moeten welke doelgroepen weten, vinden en/of doen. De energieregisseur (zie De bouwstenen) speelt een belangrijke rol in het opschrijven van de communicatiedoelstellingen, doelgroepen en concrete communicatieactiviteiten in de vorm van een communicatieplan.

Stakeholders kunnen verschillende rollen vervullen en dus ook op verschillende manieren participeren. Ze zijn individueel aan te spreken omdat ze een eigen belang hebben en daarin zelf kunnen beslissen (bijvoorbeeld eigenaren van een huis, gebouwen en bedrijven die kunnen verdienen aan energiematregelen). Daarnaast zijn stakeholders aan te spreken als een onderdeel van een collectief belang en verantwoordelijkheid (bijvoorbeeld wijkraden, kerken, scholen). De rollen spelen een belangrijke rol in de communicatie naar en met stakeholders.

Successen vieren

Het vieren van successen enthousiasmeert mensen, houdt mensen op de hoogte en brengt ze op nieuwe ideeën. Hierdoor worden ze zich ook meer bewust van het thema energie en duurzaamheid. Successen kunnen grote en kleine projecten of initiatieven zijn van individuele bewoners maar ook van een coalitie van partijen die bijvoorbeeld een zonnepark aanlegt. Benut voor het vieren van successen ook de natuurlijke momenten in het gebied zoals beschreven bij bewustwording.

Verwachtingen sturen

Om teleurstellingen en vroegtijdig afhaken van stakeholders te voorkomen, is het van belang om verwachtingen te sturen. Hiervoor is het voor de initiatiefnemers belangrijk steeds duidelijk aan te geven wat de ambities zijn en welke activiteiten wel en welke niet bijdragen aan deze ambities. Anderzijds is sturen op verwachtingen van belang omdat gedurende het proces de rollen van stakeholders (kunnen) veranderen. Door continue in gesprek te blijven met stakeholders waar ze wel en niet over gaan en willen gaan, kunnen rollen tijdig worden aangepast. Bijvoorbeeld een gemeente is in de beginfase wellicht nog meer een aanjager, maar als meer partijen instappen, kunnen zij schakelen naar de rol van actieve facilitator met voorbeeldfunctie. En er kunnen tussentijds actieve bewoners aansluiten die de rol van aanjager op zich nemen.

Monitoren

De transitie of ontwikkeling van een energieneutraal gebied is een stapsgewijze ontwikkeling die zeker 20 jaar kan duren. Om te kunnen zien welke vorderingen op het gebied van betrokkenheid en participatie van stakeholders worden gemaakt en om inzicht te krijgen in welke initiatieven effect hebben, is monitoring van groot belang. Als instrument kan een zogenaamde 'knooppuntenmatrix' worden gebruikt. De knooppuntenmatrix geeft voor verschillende initiatieven, thema's en projecten aan wie daarbij betrokken zijn, wat hun standpunten zijn en hoe de mate van participatie zich ontwikkelt. Omdat het een dynamische matrix is, kan de ontwikkeling in de tijd worden gevolgd en kunnen onderweg verbeterpunten en aanscherpingen naar voren komen. Zo ontstaat een cyclisch proces waarbij inzichten worden verzameld en mogelijke interventies worden bepaald. Interventies worden uitgevoerd en ook weer bekeken op hun doelmatigheid. Op deze manier wordt tijdens het proces kennis opgebouwd die direct kan worden ingezet. Een belangrijk element bij monitoring is de verslaglegging. Zowel van 'juiste' middelen of interventies als van minder geslaagde.

De bouwstenen....

Binnen GEN zijn vier bouwstenen ontwikkeld die ervoor zorgen dat de beweging in gang blijft en verder groeit. Deze bouwstenen worden door de initiatiefnemers doorlopen. Dit vindt niet altijd volgordekelijk plaats, maar ze zullen deels parallel aan bod komen. Ook komen de bouwstenen "signaleren, faciliteren en stimuleren" en "koploperprojecten centraal zetten" repeterend voor.

1. Kijken en luisteren naar het gebied
2. Organiseren en sturen
3. Signaleren, faciliteren en stimuleren
4. Koploperprojecten centraal zetten

1. Kijken en luisteren naar het gebied

Analyse gebied en stakeholders

Een eerste stap in de wijk- en stakeholderbenadering is om goed te kijken naar het gebied of de wijk. Hoe ziet het gebied er fysiek ruimtelijk uit:

Hoe ziet het gebied er fysiek ruimtelijk uit:

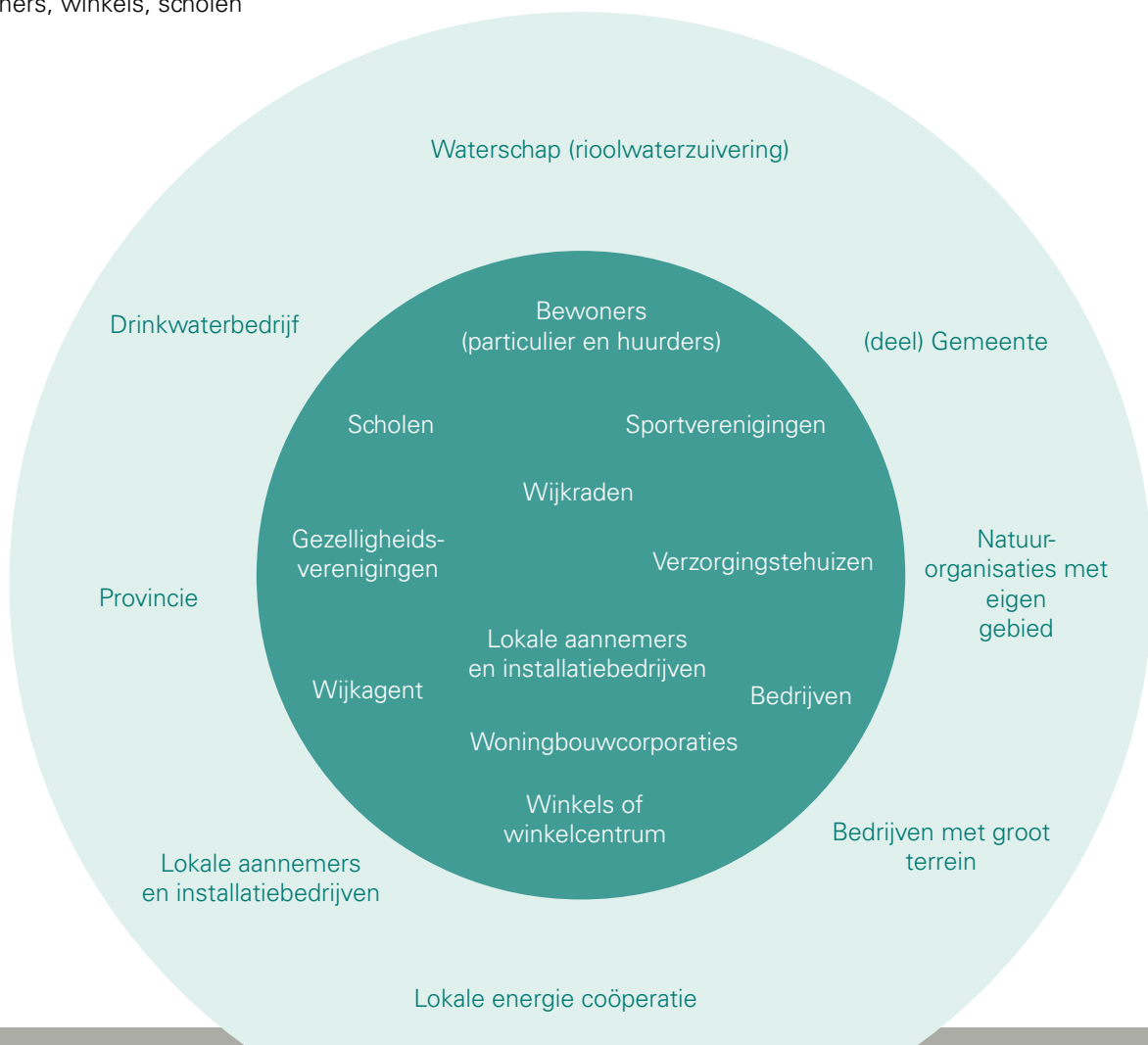
- Type woningen en verdeling van particuliere en huurwoningen
- Hoeveelheid en verdeling van groen
- Invulling van de openbare ruimte (pleinen, parken)
- Welke infrastructuur
- Welke voorzieningen; scholen, verzorgingstehuizen, kerken etc.

En hoe ziet het gebied er sociaal gezien uit:

- Leeftijdsopbouw, inkomen, afkomst
- Sociale structuur: mate van verbondenheid tussen mensen
- Organisatiegraad: samenwerkingsverbanden bewoners, winkels, scholen

Om initiatieven te verzamelen en mensen in beweging te krijgen is het belangrijk om erachter te komen welke stakeholders er in een gebied zijn. Met een stakeholderanalyse worden alle partijen in beeld gebracht die materieel of immaterieel baat hebben bij de ontwikkeling van een energieneutraal gebied. Hierbij horen zowel partijen uit als buiten het gebied, de gevestigde orde en nieuwe partijen. Ook de sleutelfiguren, de aanspreekpunten en de vernieuwers binnen de partijen worden geïdentificeerd. Een klein team van mensen (initiatiefnemers) voert de analyse uit.

Het werkt inzichtelijk om de stakeholders vervolgens in te delen op basis van hun mogelijke rol, belang, invloed in de verschillende stappen die doorlopen worden op weg naar energieneutraliteit.

Fietsend kennis maken met het gebied

TIP

Een fietstocht door het gebied geeft een goede eerste indruk van het gebied. Organiseer een fietstocht onder leiding van bijvoorbeeld een bewoner, die bij bepaalde punten in het gebied wat meer vertelt.

Op zoek naar energie

Na een eerste analyse van het gebied en de stakeholders in en om het gebied, kan een volgende stap zijn om op zoek te gaan naar energie in het gebied. Hoe gaan partijen bewegen om mee te gaan doen, wat zijn hun wensen, behoeftes en interesses? En wat zijn hun drijfveren om in beweging te komen en kunnen we hier met energie(neutraliteit) wellicht op aanhaken? Zo kan voor sommige stakeholders een financiële stimulans een drijfveer zijn en voor andere stakeholders is dit juist een gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid. De benadering van stakeholders kan hierop worden afgestemd.

De uitgevoerde analyses in deze eerste stap vormen ook input voor de GEN Gebiedsatlas. Met een gebiedsatlas kan de potentie van een energieneutraal gebied bepaald worden. De atlas omvat een set kaarten en figuren die op het juiste schaalniveau de informatie bieden die nodig is om een ontwikkeling van een energieneutraal gebied te ondersteunen. Het gaat om informatie over de fysieke en sociale omgeving.

Energie in beeld krijgen

TIP

- Maak gebruik van bestaande inventarisaties. Vaak hebben gemeentes een toekomstagenda voor stadsdelen of wijken in hun gemeente gebaseerd op onderliggende enquête of interviews.
- Organiseer zelf een enquête en/of voer een aantal persoonlijke gesprekken met de belangrijkste partijen in en om het gebied.
- Nodig alle stakeholders uit en benoem per stakeholder zijn/haar vraag (individuele behoefte). Bekijk vervolgens samen wat daarvoor nodig is en wat geboden kan worden.
- Definieer samen met alle stakeholders de gezamenlijke ambitie in de vorm van een droom. Het visualiseren van een toekomstig energieneutraal gebied helpt om de ambitie concreet te maken. De droom is bijvoorbeeld een energieneutrale wijk die alle individuele bewoners, eigenaren en gebruikers voordeelt. De droom gaat uit van de kracht van samenwerking en een in gang gezette beweging die niet meer stopt.

2. Organiseren en sturen

Netwerken

Onze samenleving verandert in een netwerksamenleving. Energie-initiatieven ontstaan veel vaker 'van onderop'. Nieuwe partijen en samenwerkingsverbanden staan op. Rollen veranderen. De gemeente ziet zichzelf bijvoorbeeld niet langer als regisseur, maar als facilitator. Niet trekken en sleuren, maar verbinden en verleiden. Het gaat niet meer om van bovenaf organiseren maar om nieuwe samenwerkingsvormen te creëren door gunstige voorwaarden te scheppen. We moeten er ook voor zorgen dat goedbedoelde initiatieven niet in een vroeg stadium stranden door gebrek aan organisatiekracht. In deze bouwsteen is aangegeven wat ervoor nodig is om te zorgen dat dit niet gebeurt.

VB

GEN is in Apeldoorn samen met zes Apeldoornse partners (gemeente, 3 woningbouwcorporaties, de lokale energie coöperatie, twee wijkraden en een samenwerkingsverband van lokale bedrijven) aan de slag gegaan om te bewijzen dat het mogelijk is om de wijk Kerschoten over 15 jaar energieneutraal te krijgen. Hiervoor hebben zij een samenwerkingsverband, genaamd Kerschoten Energie Neutraal (KEN) gestart.

KEN werkt nauw samen met de bewoners van het gebied via een klankbordgroep. De Klankbordgroep is een groep van bewoners met interesse voor de opgave (een energie-neutraal Kerschoten) en met 'drive' om mee te werken aan de realisatie. De groep is ontstaan en heeft zichzelf opgericht na een oproep van de wijkraad Kerschoten met als strekking: 'Wie vindt het een goed plan om onze hele wijk energieneutraal te maken en wil daarover meedenken?'. De groep heeft zichzelf klankbordgroep genoemd en bestaat voor een deel uit bewoners die zich ook beroepsmatig met het onderwerp bezighouden. De expertise van de groep is breed en varieert van technische tot organisatorische tot praktische kennis. De leden zijn zeer betrokken, komen op voor de belangen van de bewoners en gebruikers in het gebied en zijn ook in staat en bereid om zelf initiatieven te nemen en verder te brengen. Zij denkt mee, gaat in op vragen over wensen en behoeftes van bewoners en geeft gevraagd en ongevraagd advies. Geleerde les is om bewoners in een vroeg stadium al goed mee te nemen. Daarvoor moeten bijeenkomsten ook plaatsvinden buiten kantooruren.

De energieregisseur

Een belangrijk onderdeel van de wijk- en stakeholderbenadering en motor achter de draaiende wieken van de molen, is de energieregisseur. De energieregisseur vormt de spil tussen burgers en professionele stakeholders en brengt de zaak in beweging. De regisseur, zijnde een professional (bijvoorbeeld een betaalde bewoner van het gebied), wordt zo vroeg mogelijk geïntroduceerd, is continue aanwezig in het gebied en weet wat er speelt en weet wat nodig is om initiatieven verder te brengen. Daarnaast zorgt de regisseur ervoor dat zoveel mogelijk stakeholders binnen en buiten het gebied met elkaar in contact komen en in beweging komen op het thema energie(besparing) en duurzaamheid.

KEN Regisseur

In Kerschoten is de regisseur tegelijkertijd een bewoner van Kerschoten. De KEN-regisseur (Kerschoten Energie Neutraal regisseur) is de spil tussen de bewoners en de professionele stakeholders en helpt deze mensen om initiatieven verder te brengen. Hij/zij organiseert iedere week op woensdag een zogenaamd KEN-café, waar mensen en organisaties uit Kerschoten langs kunnen komen met vragen of opmerkingen. De KEN-regisseur faciliteert KEN-lezingen en levert bijdragen voor de KEN-nieuwsbrief. Daarnaast zoekt en bezoekt de regisseur actief bewoners, bedrijven en organisaties die vragen of interesse hebben, en die het gezamenlijke doel, een energieneutraal Kerschoten een stap verder kunnen brengen. In Kerschoten is de KEN regisseur het eerste jaar betaald door de initiatiefnemers, GEN en de Apeldoornse partners. Het tweede jaar kan de KEN regisseur waarschijnlijk met hulp van de provincie worden gefinancierd.

VB

Afspraken maken en vastleggen

De stakeholderanalyse heeft in beeld gebracht wie de belangrijkste partijen zijn om het gebied energieneutraal te maken. Het is zaak om deze partijen bij elkaar te brengen op hun 'energie' en deze energie te verbinden aan de doelstelling energieneutraliteit. Zo kunnen nieuwe samenwerkingsvormen en netwerken ontstaan. De energieregisseur speelt hier een wezenlijke rol in. Hij of zij brengt partijen bij elkaar, organiseert commitment en maakt afspraken over ambities, sturingsvorm en bijbehorende rollen. Voorwaarde is dat iedereen op elk moment mee mag doen.

Meedoen is niet geheel vrijblijvend. Om de stap daadwerkelijk te maken naar energieneutraal, moeten mensen uiteindelijk wel beslissingen nemen, de samenwerking aangaan, investeringen doen en stappen zetten. Er zijn dus partijen nodig die sluitende business cases mogelijk maken, financieringsproducten beschikbaar stellen en procedurele verantwoordelijkheden op zich nemen. Een vrijblijvende samenwerking is niet voldoende om het einddoel te bereiken. Concretiseer de afspraken en leg ze vast in een samenwerkingsovereenkomst of in een andere vorm of document.

Projectteam

De initiatiefnemers hebben een sterk projectteam nodig. Aan het projectteam neemt een aantal bekwame mensen van de belangrijkste participerende partijen deel. Deze zijn naar voren gekomen bij het maken van afspraken. Partijen dus die mee willen en mee kunnen doen. De teamleden hebben mandaat van hun eigen organisatie en brengen voldoende kennis, expertise en organisatiekracht in. Bij voorkeur maken gebruikers (in een afvaardiging) van het gebied, zoals bewoners, bedrijven, winkels, deel uit van het projectteam.

3. Signaleren, faciliteren en stimuleren

Een belangrijke voorwaarde voor succes is, dat zowel collectieve als individuele initiatieven die bijdragen aan energieneutraliteit in brede zin, in nauwe samenwerking met het gebied ontstaan en verder worden gebracht. Succesvolle initiatieven functioneren als vliegwiel naar de rest van het gebied. Dit kan door het signaleren, faciliteren en stimuleren van initiatieven. En uiteraard etaleren van tussenresultaten om bewustwording te vergroten en energie los te maken in het gebied.

Signaleren is het actief opzoeken en opsporen van stakeholders die bezig zijn met initiatieven op het gebied van energie en/of duurzaamheid of interesse hebben om iets te gaan doen. Bij een lokaal initiatief wachten burgers en ondernemers niet op een uitnodiging van de overheid, maar proberen ze op eigen houtje invloed uit te oefenen of te voorzien in eigen behoeften. Deze koplopers of vernieuwers binnen de stakeholders zijn voor het grootste deel naar voren gekomen in de fase van 'Kijken en luisteren naar het gebied'. De Energieregisseur speelt in het signaleren en verder brengen van deze initiatieven een belangrijke rol.

Onder **faciliteren** of verder helpen van initiatieven van deze stakeholders verstaan we:

- Opheffen en wegnemen van belemmeringen en barrières, o.a. door leveren van technische en juridische kennis, expertise en organisatiekracht;
- Helpen om duurzame investeerders te vinden en slimme financiële constructies te bedenken;
- Bevorderen van coalities en nieuwe verbindingen tussen partijen.

De leden van het projectteam zijn met hun achterban de belangrijkste facilitatoren hiervan. De gemeente kan hier ook een belangrijke rol spelen.

Stimuleren van ontluikende initiatieven is belangrijk. Ook vanwege de beeldvorming. Energiebesparing en verduurzaming moeten 'cool' worden. Stimulerende 'energieprikkelers' kunnen worden gegeven door een bewustwordingscampagne, prijsvraag of wedstrijd, maar ook door gunstigere prijzen en belastingtarieven in het gebied te hanteren.

4. Koploperprojecten centraal zetten

Koploperprojecten

Initiatieven, groot of klein, met een grote kans op uitvoering en die concreet bijdragen aan een energieneutraal gebied, krijgen met hulp van het projectteam verder vorm in zogenaamde doorbraak- of koploperprojecten. Dit betekent dat in deze projecten stakeholders van het gebied samenwerken en met elkaar of met andere stakeholders buiten het gebied de initiatieven verder brengen tot concrete business cases. Daarbij maken ze afspraken over de uitvoering. De projecten hebben een belangrijke voorbeeldwerking, zorgen weer voor andere initiatieven, en hebben invloed op beslissingen van andere stakeholders in de afwegingen over energemaatregelen.

Koploperprojecten zijn niet vrijblijvend. Om ze succesvol te laten zijn, moeten op zeker moment business cases worden opgesteld en afspraken tussen partijen worden vastgelegd. Het projectteam of de energieregisseur kan daaraan bijdragen. De business cases geven een beeld van de kosten, baten en risico's om na te gaan of en hoe het project daadwerkelijk gerealiseerd kan worden. Als een business case niet sluitend is, moeten partijen in en om het gebied gezocht worden die helpen de business case sluitend te maken.

Kijk hierbij breder naar partijen die mogelijk baat hebben bij de ontwikkeling en betrek hen. Bewoners die energemaatregelen treffen aan hun eigen woning zijn ook (koploper) projecten. Ook zij gaan alleen over tot maatregelen als het betaalbaar is. Het faciliteren van financiering van koploperprojecten is erg belangrijk in deze stap.

Om zeker te weten hoe en dat koploperprojecten tot uitvoering komen, moeten bindende afspraken worden gemaakt met alle bij dat project betrokken partijen. Dit kunnen mondelinge afspraken zijn, maar bij voorkeur worden ze vastgelegd in een overeenkomst of een ander document. De energieregisseur kan hierbij een sleutelrol vervullen. Projecten die succesvol zijn uitgevoerd leiden weer tot meer vertrouwen en bewustwording. Verder bouwen aan nieuwe initiatieven wordt dan steeds makkelijker.

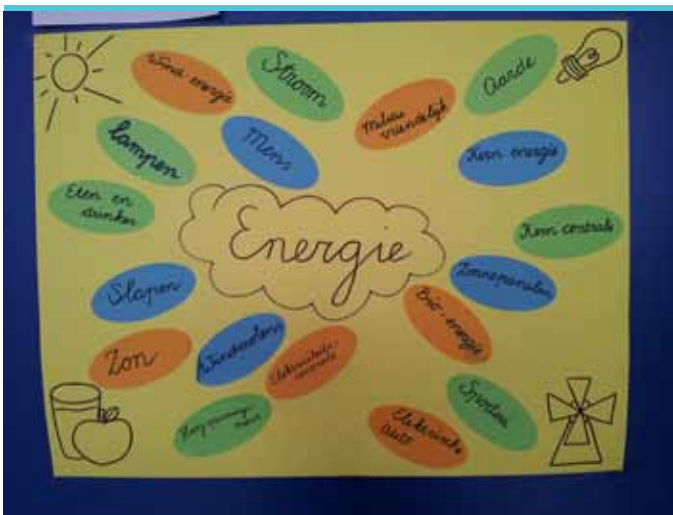

Energie op de Sterrenschool in Kerschoten, Apeldoorn

Ambassadeurs

Naast koploperprojecten zijn er ook individuele stakeholders met een sterke voorbeeldfunctie. Deze zijn vaak laagdrempelig, makkelijk benaderbaar en treden daarom op als ambassadeur. Ambassadeurs kunnen beweging op gang brengen in het gebied, bijvoorbeeld door zelf te laten zien dat ze energiebesparing of duurzaamheid belangrijk vinden en daar concreet ook werk van te maken. Door mond-tot-mond reclame van deze ambassadeurs kunnen andere stakeholders geïnspireerd raken. Ambassadeurs zijn bijvoorbeeld een schooldirecteur, een winkelier, een wethouder of directeur van een corporatie, of een bewoner die veel energiemaatregelen aan zijn huis heeft getroffen. Het is van belang ook de ambassadeurs te faciliteren. Dat wil zeggen praktisch en snel te helpen met problemen die zij tegenkomen en bijvoorbeeld bij te dragen aan een kloppende business case.

Voorbeelden van koploperprojecten in Kerschoten, Apeldoorn

VB

Appelwoningen krijgen maatwerkadvies

Leden van belangenvereniging van de Appelwoningen (buurt in Kerschoten) hebben interesse in het thema energie en vooral in de mogelijkheden voor integratie van energiemaatregelen in het lopende onderhoudswerk. KEN is samen met de belangenvereniging een pilot naar maatwerkadviezen voor energiemaatregelen opgestart. Dit heeft geleid tot 20 maatwerkadviezen voor bewoners (zie kaartenwaaier voor meer informatie over maatwerkadviezen).

Waterzuivering zoekt zon

Het Waterschap Vallei en Veluwe toonde interesse om mee te werken aan energiemaatregelen op hun terrein met een Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI), zoals collectief PV. Voor collectief PV is een business case opgesteld. Indien collectief opgewekte energie gesaldeerd mag worden, is er sprake van een haalbare business case.

Samen sterk voor warmte

Er zijn in Kerschoten gestapelde woningen met een collectieve warmtevoorziening. Deze liggen dicht bij elkaar en hebben al een centraal systeem, waardoor de aansluiting op een warmtenet eenvoudig mogelijk wordt. Op het terrein van de RWZI is een bio-verbrandingsinstallatie. Deze restwarmte is deels beschikbaar en kan worden gebruikt voor de voeding van het warmtenet. Daarnaast biedt het Waterschap Vallei en Veluwe ruimte op haar terrein aan een extra bio-verbrandingsinstallatie. Dit is aanleiding geweest voor KEN om Staatsbosbeheer te benaderen of zij bereid zijn hout te leveren voor deze installatie. Staatsbosbeheer is positief en is nu in gesprek met het Waterschap voor de verdere uitwerking.

Sterrenschool schittert mee

De directeur van de Sterrenschool wil graag met zijn school onderdeel zijn van een energieneutraal Kerschoten. Er zijn inmiddels in samenwerking met de KEN regisseur al meerdere initiatieven geboren en projecten uitgevoerd. Zo werkt de school met een Power-papa en heeft er een themablok Energie in Onderwijs plaatsgevonden. Op het dak van de school zullen naar verwachting zonnepanelen worden gelegd in samenwerking met de lokale energiecoöperatie deA.

GEN

Gebieden Energieneutraal

www.gebiedenenergieneutraal.nl

info@gebiedenenergieneutraal.nl

november 2013

 <p>Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties</p>			
 <p>TNO innovation for life</p>	 <p>Royal HaskoningDHV <i>Enhancing Society Together</i></p>	 <p>KPMG <i>cutting through complexity</i></p>	 <p>Rabobank</p>
 <p>EVERSHEDS FAASEN</p>	 <p>alliander</p>	 <p>UNITED ENERGY WORKS</p>	

Partners